

Sig det højt

Guide til din ytringsfrihed

Dansk Socialrådgiverforening 2023

Toldbodgade 19 B

1253 København K.

ds@socialraadgiverne.dk

70 10 10 99

Vidste du:

- At din ret til at ytre dig er beskyttet af Grundloven og en række konventioner?
- At både Højesteret og Folketingets Ombudsmand sætter meget vide rammer for offentligt ansattes ytringsfrihed?
- At du i nogle tilfælde har pligt til at udtale dig om forhold på din arbejdsplads?

Læs mere på www.socialraadgiverne.dk/ytringsfrihed

Din stemme er vigtig – brug den!

Vi socialrådgivere har en unik mulighed for at kvalificere den offentlige debat med vores viden og erfaringer fra arbejdet med udsatte borgere. På arbejdspladserne og i vores faglige fællesskab kan vi blande os i den faglige debat og bidrage til at forbedre og udvikle vores fag, rammerne for det sociale arbejde og arbejdsmiljøet.

Det er os, der kan fortælle historierne om, hvordan vi som fagpersoner og samfund bedst opdager, forebygger og afhjælper sociale problemer.

Det er også os, der kan fortælle om konsekvenserne, når lovgivning, dårlig organisering eller besparelser presser vores arbejdsmiljø, faglighed, etik og de borgere, vi arbejder for at hjælpe. Og det er os, der kan og skal sige fra, hvis vi oplever, at den praksis, vi er en del af, ikke overholder loven. Med vores ytringer kan vi være med til at udvikle den offentlige sektor, socialpolitikken og forholdene på den enkelte arbejdsplads.

Heldigvis tager flere og flere socialrådgivere bladet fra munden på arbejdspladserne og i den offentlige debat. Men mange undlader stadig at ytre sig, fordi de er bekymrede for konsekvenserne og usikre på, hvad de må og ikke må udtale sig om og hvordan.

I denne guide kan du læse om rammerne for din ytringsfrihed som offentligt og privatansat socialrådgiver. Vi håber, at det kan opmuntre flere socialrådgivere til at blande sig i den offentlige debat.

God læselyst.

Signe Færch

Forkvinde for Dansk Socialrådgiverforening

Din ytringsfrihed er vidtgående

Som socialrådgiver har du – som alle andre borgere – en vidtgående ytringsfrihed. Det gælder, uanset om du er offentligt eller privat ansat, menig medarbejder eller leder.

Du har en grundlæggende ret til at sige din mening, udtrykke en politisk holdning og gengive faktiske forhold, som vedrører dit fag og arbejdsområde. Det gælder både i tekst, tale, billeder, billedsprog, beklædning, møder, interview, læserbreve, debatindlæg, kunstneriske udtryksformer og i samtaler på sociale medier (se uddybning på side 6).

Når du ytrer dig i offentligheden, skal du være opmærksom på, at der er forskel på en privat og en tjenstlig udtalelse. En privat udtalelse betyder, at du udtaler dig på egne vegne, en tjenstlig udtalelse betyder, at du udtaler dig på vegne af din arbejdsplads. Det kan være svært at vurdere, om en udtalelse kan tolkes som tjenstlig eller privat. **Derfor er det vigtigt altid at angive, at man udtaler sig på egne vegne.** For eksempel har et læserbrev umiddelbart karakter af at være privat, men hvis man kun underskriver sig med navn og titel – for eksempel døgninstitutionsleder – og ikke samtidig skriver, at man udtaler sig på egne vegne, så kan det tolkes som en tjenstlig ytring.

I det følgende kan du læse mere om rammerne for din ytringsfrihed som offentligt og privat ansat socialrådgiver.

Jeg har ikke fået nogen negative reaktioner, når jeg har ytret mig, hverken fra min arbejdsplads eller fra fagfæller, snarere tværtimod. Det er selvfølgelig med til at understøtte lysten til at blande sig i den offentlige debat, og jeg er overrasket over, hvor nemt det er at få sit indlæg bragt i avisen. Jeg har opfattelsen af, at medierne faktisk gerne vil lade fagpersoner komme til orde, fordi vi kan bidrage med perspektiver fra virkeligheden, hvad forskere og politikere nogle gange er længere fra.

Marie Skovgaard, Den Sociale Døgnvagt i København.

Er du i tvivl om, hvad du kan ytre dig om i en konkret sag og hvordan, så kontakt Dansk Socialrådgiverforening, som står parat med sparring, råd og vejledning. Ring 70 10 10 99 - eller skriv til: kommunikation@socialraadgiverne.dk

Hvad må du?

Din ytringsfrihed er beskyttet af Grundloven og en række internationale konventioner. Beskyttelsen gælder, når man som socialrådgiver ytrer sig på egne vegne i den offentlige debat eller på arbejdspladsen.

Det må du

- Deltage i den offentlige debat – på egne vegne
- Fremsætte personlige meninger i tale og på skrift
- Fremsætte personlige meninger, som vedrører dit eget arbejdsområde
- Fremsætte personlige meninger i resourcespørgsmål, eksempelvis nedskæringer

Det må du ikke

- Fremlægge tavshedsbelagte oplysninger
- Komme med ærekrænkende udtalelser
- Være urimelig grov
- Fremsætte åbenbart urigtige oplysninger

Grib pennen. Dansk Socialrådgiverforening afholder løbende skrivekurser og tilbyder medlemmerne hjælp til at skrive debatindlæg.

Når man så ser det færdige læserbrev bragt, er det både vildt mærkeligt og vildt fantastisk. Jeg er stolt over resultatet og over, at vi endelig har gjort noget. Vi brokker os ikke bare i hjørnerne. På en saglig og sober måde får vi fortalt, at både arbejdsmiljø og behandlingen af borgerne er under pres.

Betina Agger, fællestillidsrepræsentant i Randers Kommune.

Hvad siger loven?

Grundlovens § 77 siger bl.a.: 'Enhver er berettiget til på tryk, i skrift og tale at offentliggøre sine tanker, dog under ansvar for domstolene. Censur og andre forebyggende forholdsregler kan ingensinde på ny indføres'. Derudover er din ytringsfrihed også beskyttet af: Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 10, EU's chartre om grundlæggende rettigheder og FN-konventionen.

Ytringsfrihedens begrænsninger

Tavshedspligt

Som offentligt og privat ansat socialrådgiver har man tavshedspligt. Det betyder, at man ikke må videregive fortrolige oplysninger, det vil sige oplysninger om væsentlige personlige eller offentlige interesser, som man får kendskab til gennem sit arbejde. Væsentlige personlige interesser dækker blandt andet over en borgers helbredsoplysninger, oplysninger om socialsager, religiøse eller politiske tilhørsforhold. Væsentlige offentlige interesser er for eksempel statens økonomiske interesser, forebyggelse eller efterforskning i forbindelse med lovovertrædelser.

Loyalitetspligt

Hvad enten man udtaler sig på egne vegne eller på vegne af sin arbejdsplads, gælder der en ikke-lovreguleret loyalitetspligt. Den betyder, at man i udgangspunktet skal være loyal over for sin arbejdsplads og ikke må komme med udtalelser eller videregive væsentlige oplysninger, der kan skade arbejdspladsens omdømme. I nogle tilfælde er pligten beskrevet i den enkelte medarbejders ansættelseskontrakt, i andre tilfælde ikke. Loyalitetspligten på det private område medfører i højere grad end i det offentlige, at udtalelser kun kan ske efter aftale med virksomhedens ledelse. Men det er vigtigt at understrege, at loyalitetspligten i ansættelsesforholdet ikke som sådan kan medføre yderligere begrænsninger i ytringsfriheden.

Det er meget vigtigt, at vi som socialrådgivere og offentligt ansatte bidrager med viden fra virkeligheden. Vi sidder ude i driften, hvor velfærden skal støtte borgeren, og har indgående viden om, hvad der fungerer, og hvad der ikke fungerer. Vi ved også, hvordan nedprioriteringen af ressourcerne/økonomien i kommunerne rammer vores udsatte borgere. Det mener jeg, at vi er forpligtet til at fortælle om.

Marie Vithen, fællestillidsrepræsentant i Københavns Kommune

Tavshedspligten

gælder både i arbejdstiden, og når du har fri.

Hvad siger loven?

- **Loyalitetspligten** i ansættelsesforholdet kan ikke medføre yderligere begrænsninger i ytringsfriheden.
- **En lovligt fremsat** ytring kan ikke i sig selv føre til 'negative ledelsesreaktioner' som afskedigelse, ændringer i opgaver eller forbigåelse i forbindelse med løntillæg.
- **Det er ikke et krav**, at kritiske ytringer fremsættes internt først, men generelt bør åbenhed og konstruktiv debat fremmes på den enkelte arbejdsplads. Det er ofte fornuftigt at rejse kritikken via de interne systemer, før man går til pressen.

Ulovlig praksis – sig fra!

Hvis man som offentligt ansat socialrådgiver bliver sat til at udføre et stykke arbejde, der er i modstrid eller på kant med loven, er der tale om ulovlig praksis. Ulovlig praksis dækker over klart ulovlige ordrer – hvis en kommunal leder eksempelvis beder sine ansatte om at anbringe færre børn, fordi kommunekassen er tom. I andre tilfælde kan der herske tvivl om, hvorvidt der er tale om en klar ulovlighed - hvis lederen eksempelvis kun antyder, at der ikke må anbringes flere børn, men ikke skriver eller siger det direkte.

Som offentligt ansat socialrådgiver har man lydighedspligt, det vil sige pligt til at følge lovlige tjenstlige ordrer. Men bliver man bedt om at udføre opgaver, der er klart ulovlige, skal man gøre sin leder opmærksom på forholdet, og man har både ret og pligt til ikke at følge ordren. I tilfælde, hvor der er tvivl om ordrens lovlighed, har den ansatte pligt til at følge ordren, også selv om man efterfølgende måtte nå frem til, at ordren er ulovlig. Hvis man som ansat nægter at følge ordren, kan det blive opfattet som en tjenesteforseelse.

Hvis du overvejer at gå til politikerne eller pressen med en sag, så informér din **TR** og **DS** først. Ring 70 10 10 99 eller skriv til: kommunikation@socialraadgiverne.dk

Ombudsmandens pressechef kaldte mig en "helt", men hvis jeg skal være helt ærlig, så synes jeg faktisk ikke, at det var noget særligt – jeg gjorde jo bare opmærksom på, at min arbejdsplads begik ulovligheder, det er vel det, jeg i bund og grund er ansat til: at varetage lovgivningen og sikre at den bliver overholdt. Så jeg har jo bare gjort mit arbejde, og jeg ville gøre det igen, hvis det skulle ske igen.

Susanne Fasting Artz, Odense Kommune.

Hvad gør jeg, hvis jeg bliver bedt om at arbejde på kant med loven?

Start med at gå til din tillidsrepræsentant (TR) for sparring, råd og vejledning og kontakt samtidig DS.

DS anbefaler, at du også går i dialog med din nærmeste leder. Hvis nærmeste leder undlader at reagere på henvendelsen eller fastholder en ulovlig ordre, kan du underrette lederens umiddelbart overordnede. Fører dialogen med ledelsen ikke til en tilfredsstillende løsning, kan man overveje, om de ansvarlige politikere skal kontaktes og gøres opmærksom på sagen.

”

Borgerne er frustrerede, og vi ville gerne vise, at vi ikke er ligeglade – at deres kamp også er vores. Vi ville sætte ord på det arbejdspress, vi oplever herude og give folk et indtryk af, hvor svært arbejdet med borgerne kan være under de forhold.

Isabell Langhoff, Jobcenter Lærkevej, København.

Dansk Socialrådgiverforening

www.socialraadgiverne.dk

Vil du vide mere?

**Læs mere om din ytringsfrihed på
www.socialraadgiverne.dk/ytringsfrihed**

Du kan altid hente hjælp, råd, vejledning og sparring hos DS' kommunikationsafdeling: kommunikation@socialraadgiverne.dk eller ring 70 10 10 99.